

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szakmai beszámolója

„A FSZEK Ballagi-gyűjteményében található egyedi, muzeális kiadványok restaurálása 2023” című pályázatról

Pályázati azonosító: **208111/00104**

Pályázatunk a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményének védett, muzeális dokumentumainak restaurálására irányult. A megítélt összeg 8 muzeális könyv helyreállítására biztosított fedezetet. A restaurálást Kalocsai László egyéni vállalkozó végezte el.

A Budapest Gyűjtemény állományába tartozó dokumentumok jelentősége:

A Ballagi-gyűjteményt 1911-ben vásárolta meg a Fővárosi Könyvtár. Eredeti tulajdonosa, összeállítója Ballagi Géza (1851-1907) történész, akadémikus, a sárospataki jogakadémiai tanára, országgyűlési képviselő volt. Kitartó szorgalommal gyűjtötte a magyar politikai kérdések 18-19. századi irodalmát, különös tekintettel, a röpiratokra, a vitairatokra és a választási nyomtatványokra. A művek magyar, német, francia, latin nyelvűek. Magángyűjteménye a megvásárláskor körülbelül 9700 művet tartalmazott. Nagyobbik része már akkor 5-15 művet tartalmazó kolligátumokba kötve került az állományba, szorosabban véve ez a 441 gyűjteményes kötet, benne 4830 mű képezi ma a Ballagi-gyűjteményt.

E kollekciónak páratlan forrás a magyar politikai gondolkodás fejlődését kutató történészek számára. Eszmetörténeti értékei miatt az utóbbi évtizedekben egyre több egyetemi oktató hívja fel diákjai figyelmét az anyagra.

Az általában rövidebb terjedelmű vitairatok műfaji okokból az átlagosnál veszendőbb kiadványok, nem egy mű máshol már elérhetetlen. Bár a könyvtár rekonstrukciója (1997-2000) óta raktári elhelyezésük szakmailag megfelelő, sajnos a korábbi hanyattatások nyomai több példányon is szembeszökőek. Régiségeink védettek, de olvasóink számára hozzáférhetőek. Magyarország legnagyobb közkönyvtárában, ahol naponta több ezer használó fordul meg, és ennek túlnyomó többsége diák, nagyjából humán vagy társadalomtudományi karok hallgatói, e könyvek forgása nagyobb, mint amit koruk, állapotuk alapján biztonsággal elviselnének. Lapjaik, kötéseik, fűzéseik óhatatlanul erősen rongálódtak. Kolligátumokról lévén szó, szétesésük komoly állományvédelmi veszélyek forrása. Pályázataink révén arra törekszünk, hogy a Ballagi-gyűjtemény restaurálásra szoruló köteteit minél egységesebb formában, ha lehetséges, az eredeti kötések megtartása mellett tudjuk helyreállítani.

A Budapest Gyűjtemény állományából az alábbi kiadványok restaurálására kerülhetett sor az NKA-támogatás segítségével:

Félvászon kötésű könyvek (Ballagi Géza politikai röpiratgyűjteménye); 8 kolligátum-kötet

Raktári jelzet: Ballagi 2, Ballagi 33, Ballagi 38, Ballagi 64, Ballagi 81, Ballagi 92,
Ballagi 99, Ballagi 115

A restaurátor az anyagvizsgálattal kezdte el a helyreállítási munkafolyamatot, majd a köteteket mechanikus, száraz tisztításnak vetette alá. Ezt követően leválasztotta a kötések a könyvtestekről, valamint az eredeti kötészíróanyagokat és a borítópapírokat a kötéstáblákról. Utóbbiakat megtisztította, majd következett a kártevővédelem és a konzerválás. A restaurátor a kötetek eredeti fűzését állapotuk függvényében megtartotta vagy eltávolította.

Ezután következett az előzékek leválasztása, a belívek szétválasztása, illetve a korábbi javítások, ragasztások eltávolítása. A restaurátor a kötetek lapjait, íveit, és az előzéklapokat megtisztította, szükség szerint semlegesítette, az állapotuk által megkívánt módokon. (CaOH fürdő, Neschen fólia, Bookkeeper). A lapokat, íveket és előzéklapokat ahol szükséges volt papíröntéssel, illetve japánpapírral javította, kiegészítette, valamint megerősítette. Az íveket újra fűzte vagy az eredeti fűzést megerősítette. Ezután a könyvtestet alkalmassá tette a konzerválásra, javított vagy az újra készített kötés hordozására, illetve kialakította az oromszegőket. A restaurálás az eredeti borító anyagokkal (gerincvászson és borító papírok) elkészített új kötések visszahelyezésével fejeződött be.

(További részletek és fényképek a mellékelt dokumentációban.)

A szakmai beszámoló a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár honlapján, az alábbi linken található meg:

<https://fszek.hu/page/palyazatok>

Ezúton köszönjük meg a Nemzeti Kulturális Alap Könyvtárak és Levéltárak Kollégiumának a támogató döntést, amivel elősegítették a ránk bízott értékek megőrzését.

Budapest, 2024. november 18.

Nagy Gábor
pályázati felelős

SZAKMAI BESZÁMOLÓ

NKA PÁLYÁZAT EGYEDI DOKUMENTUMOK RESTAURÁLÁSÁRA (8 KÖTET)

FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR

NKA Könyvtárak és Levéltárak Kollégiuma, pályázat azonosító: 208111/00104

2024 szeptember 12.

Könyvek állapotleírása

A Ballagi gyűjtemény kiválasztott példányai sérült, hiányos kolligátumok, szakadt, többnyire leszakadt vagy hiányzó táblájú félvászon kötésekkel, többféle, márvány mintás myomdai vagy kézi festésű papír borítással. A kötések anyagai többnyire szennyezettek, szakadozottak, hiányosak, néhol gombakártevők tevékenységének nyomaival, több helyen vízkár, nedvesedések nyomaival.

Oromszegők eredetileg nem készültek.

A művek kötéstáblái – többnyire a sarkoknál – hiányosak, a borító papírok leginkább a tábla éleken sérültek, kopottak.

Minden kötet erősen savas, a széleken többnyire szakadozott, hiányos előzékekkel, és beragasztott ex librissel rendelkezik.

A könyvtestek állapota változó, gerincük gömbölyűsége laposodott, illetve ellenkező irányba fordult, ami a terhelhetőséget (olvashatóságot) jelentősen rontja.

A jellemző technológia szerinti befűrészelt zsinigre történő fűzések elengedtek, szakadozottak, a lapok megtartása megszűnt. Korrekció nélkül a javított, konzervált eredeti kötéstáblát, vagy az új kötést nem tudják megtartani.

Több kötetben a lepusztult fűzés következtében egyes lapok rögzítés nélküliek, kiesnek. A kötetek kolligátum jellege miatt elpiszkolódott, erősen gyűrött és szakadt, hiányos lapok – sok esetben a magas facsiszolat tartalom miatti előrehaladott savas bomlás nyomaival – szintén több kötetben találhatóak.

Elvégzett beavatkozások

Dokumentáció készítése az állományvédelmi beavatkozások teljes folyamata alatt.

Anyagvizsgálatok elvégzése (anyagfajták, savtartalom meghatározása, festékek, bélyegző festékek, tinták, ragasztó anyagok).

Mechanikus, száraz tisztítások.

A kötések leválasztása a könyvtestekről, eredeti kötévászon és borítópapírok leválasztása a kötéstáblákról, tisztításuk, megelőző kártevővédelmük, konzerválásuk.

Állapot szerint az eredeti fűzés megtartása, vagy eltávolítása.

Előzések leválasztása, belívek szétválasztása, korábbi javítások, ragasztások eltávolítása.

A kötetek lapjainak, íveinek, és az előzéklapoknak a tisztítása, szükség szerinti semlegesítése, állapotuk szerint szükséges módokon (CaOH fürdő, Neschen fólia, Bookkeeper).

A kötetek lapjainak, íveinek, és az előzéklapoknak a javítása, kiegészítése, megerősítése (papíröntés, japánpapírral történő kiegészítések, javítások).

Az ívek újrafűzése, vagy az eredeti fűzés megerősítése.

Könyvtest kialakítása a konzervált, javított vagy újra készített kötés hordozására.

Oromszegő készítése.

Új kötés készítése az eredeti borító anyagok (gerincvászon és borító papírok) visszahelyezésével.

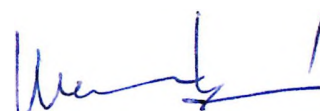
Részletezés

beavatkozás	érintett kötet							
	2	33	38	64	81	92	99	115
borítópapírok és előzékek semlegesítése (CaOH)	x	x	x	x	x	x	x	x
savas belívek semlegesítése (CaOH)				x	x		x	x
savas belívek semlegesítése (Neschen fólia)				x		x	x	x
savas belívek semlegesítése (Bookkeeper oldat)	x		x			x		
oldódó pecsét levédése	x	x			x	x		x
előzéklap pótlása	x				x	x		
hiányok kiegészítése papíröntéssel	x	x	x	x	x			x
új fűzés készítése					x			x
meglevő fűzés megerősítése	x	x	x	x		x	x	

A konzerválás, restaurálás során használt anyagok jegyzéke:

mechanikus tisztítás:	<i>Wishab radírszivacs (Ceiba kat. 40111), radírpor, latex szivacs, mikroszálas törlőkendő, puha szőrű ecset</i>
színezékek, bejegyzések rögzítése:	<i>Regnal SI, ciklododekán, Klucel G</i>
keményítő, enyv eltávolítása:	<i>lokális CMC zselés duzzasztás (esetenként Beerzym Amyl enzim vizes oldata (0,5-1% tartalommal) után mechanikus, karbamid</i>
korábbi javítások eltávolítása:	<i>szerves oldószerek szükség szerinti keverékei (alkohol, könnyűbenzin, acetone, toluol, etil-acetát, dimetil-formamid)</i>
tisztítószer:	<i>zsíralkohol, glutofix</i>
semlegesítés:	<i>CaOH, Bookkeeper, Neschen R40</i>
fertőtlenítés, preventív gombavédelem:	<i>preventol, thymol alk. old.</i>
utántenyezés, megerősítés:	<i>glutofix, Klucel G, zselatin</i>
ragasztók:	<i>búza- és rizs keményítő, PVAc, glutofix, enyv</i>
javítások, kiegészítések:	<i>papírpép, japánpapírok, fátyolpapír, lehetőség szerinti korabeli eredetű semlegesített papírok, tartós papír, merített papír</i>

Az elvégzett beavatkozások 140 munkaórát vettek igénybe.

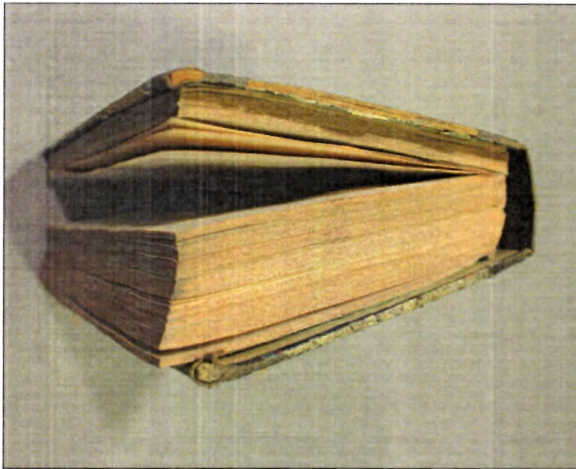
Kalocsai László
tárgyrestaurátor művész
III-8104/08

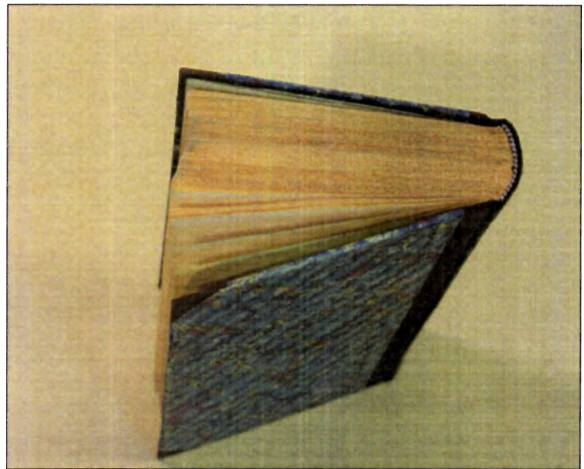
BALLAGI

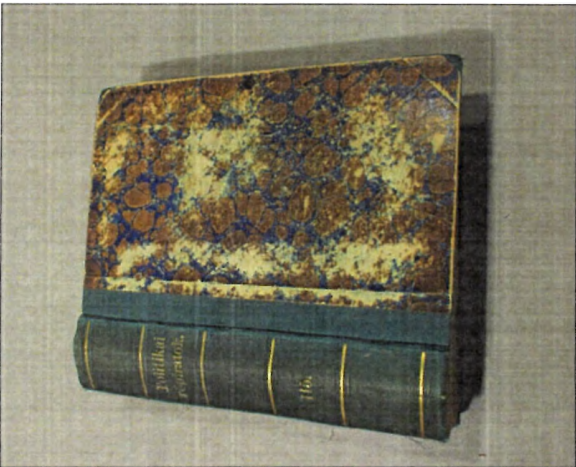
BALLAGI

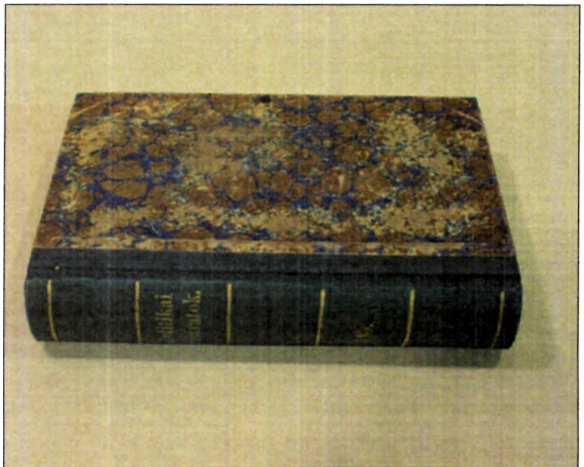
BALLAGI 2

BALLAGI 2

BALLAGI 115

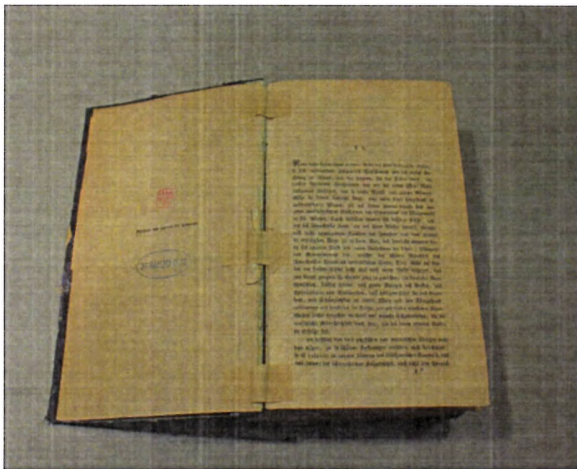
BALLAGI 115

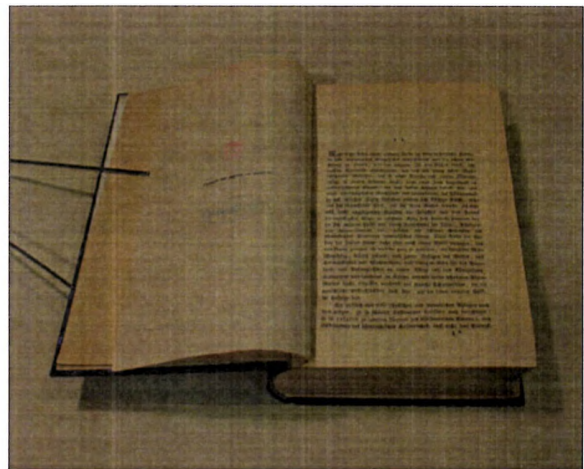
BALLAGI 33

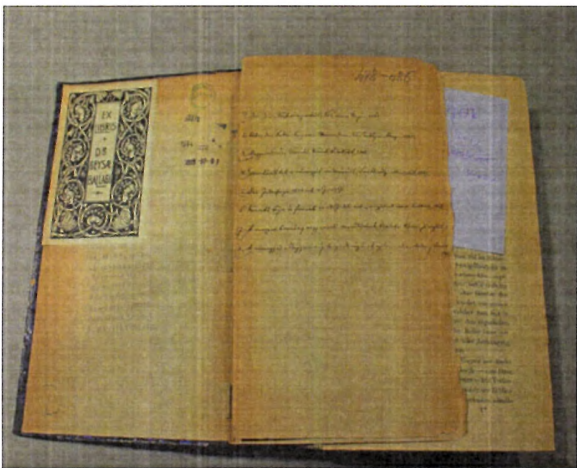
BALLAGI 33

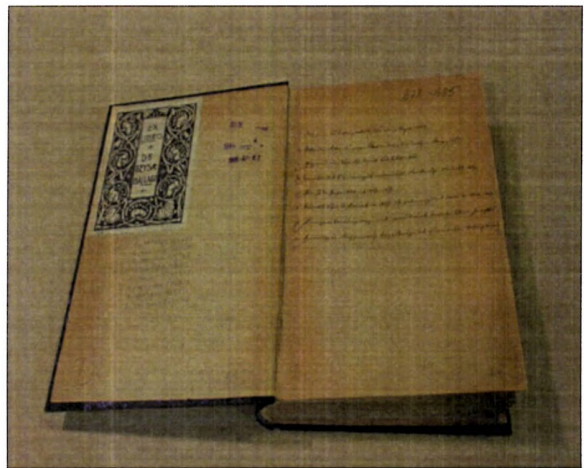
BALLAGI 38

BALLAGI 38

BALLAGI 64

BALLAGI 64

BALLAGI 81

BALLAGI 81

BALLAGI 92

BALLAGI 92

BALLAGI 99

BALLAGI 99